ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Felvonulás a palásti mezőre és az első összecsapások

1. A szakasz fő témája

A keresztény főosereg elindulása Egegről, a Zólyom felől érkező ágyúk beárkolása és biztosítása, a palásti mezőn való hadrendbe állás, a huszárok első sikeres portyája a törökök ellen, valamint a Szent Lőrinc-napi nyitó ütközet és Dezsőfi Ferenc hősi halála.

2. Mi történik ebben a blokkban?

- **65–78. sor:** Ördög Mátyás előreküldi a kapitányait (Rátkait, Köglevityöt, Matusnait), hogy fogadják és biztosítsák a Zólyom felől érkező királyi ágyúkat Kékkő váránál. Miután hírét veszik, hogy az ágyúk már Bozóknál járnak, az egész egegi keresztény haderő felkerekedik. A menetoszlopot 500 huszár vezeti elöljáróként, őket követik a nehézfegyverzetű lovasok, majd a 3000 német landsknecht (gyalogos zsoldos), a 3500 olasz, valamint a 800 hajdú és cseh katona. Az élelmiszerszekerek között 7 darab tarackágyút is visznek magukkal. A menet végét 600 huszár zárja utóvédként. A sereg a palásti mezőn ver tábort.

- **79–88. sor:** Ali pasa eközben a seregével már Szilvásnál jár, és előreküld 1000 török lovast, hogy mérjék fel („kímöljék”) és kerítsék be a kereszténeket. A hátvédben álló 600 magyar huszár azonban észreveszi őket, azonnal ellentámadásba lendül, és megfutamítja a törököket: levágják egy ellenség fejét, egy másikat pedig élve elfognak. A török fogoly nyíltan megmondja Ördög Mátyásnak, hogy a pasa kész megvívni velük a végső győzelemig. A fővezér elbizakodottságában úgy véli, ő maga túl okos ahhoz, hogy veszítsen.

- **89–96. sor:** Elérkezik a sorsdöntő nap: augusztus 10-én, Szent Lőrinc napjának reggelén megindul a török roham. A németek a tarackágyúkkal hevesen lőni kezdenek, de a tüzérségi tűz nem hoz komoly eredményt a mozgékony török lovasság ellen. A csata korai szakaszában súlyos veszteség éri a magyarokat: egy török lövedék szétroncsolja Dezsőfi Ferenc bal lábát, és a lova is kidől alóla. Bár két ló közé fogva megpróbálják hátravinni a csatatérről, útközben életét veszti, amit a sereg minden jámbor vitéze mélyen meggyászol.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

3. Fontosabb régi szavak és magyarázatuk

- **Felbocsáta:** Előreküldött, felküldött.
- **Lanckenet:** Landsknecht; nehézfegyverzetű német gyalogos zsoldos katona.
- **Taraszk:** Tarack; a korabeli tüzérségben használt, rövidebb csövű, meredek röppályájú ágyúfajta.
- **Kímöljék:** Felderítsék, kikémleljék, szemmel tartsák.
- **Megűzék:** Megfutamították, elkergették az ellenséget.
- **Általjába:** Nyíltan, egyenesen, kertelés nélkül.
- **Szent Lőrinc napján:** Augusztus 10-én (a katolikus naptár szerint Szent Lőrinc vértanú ünnepén).
- **Jámbor:** Becsületes, derék, tisztességes (katona).

4. Érdekességek

- **A villámháborús huszártaktika:** A 600 utóvéd huszár reakciója tökéletesen mintázza a korabeli magyar könnyűlovassági harcmódot. Nem vártak a nehézkes külföldi gyalogság parancsára, hanem azonnal lerohanták az 1000 fős török felderítő egységet, meglepve és megfutamítva őket. A „fejvétel” és a foglyok ejtése a korszakban a győzelem kézzelfogható bizonyítéka volt.

- **A modern hordágy őse:** Tinódi leírja, hogy a sebesült Dezsőfit „két ló köszt” vitték el. Ez a korabeli tábori mentési módszer volt: két ló közé két hosszú rudat és egy vásznat feszítettek ki, így alkottak egy viszonylag stabil, mozgó hordágyat a rázós terepen a súlyos sérültek szállítására.

5. Történelmi háttér

A palásti csata (1552. augusztus 10–11.) a korszak egyik legnagyobb nyílt mezei ütközete volt a Magyar Királyság területén. Tinódi pontosan rögzíti a menetrendet: a zólyomi ágyúk beérkezése után a keresztény sereg Palást (szlovákul Plášťovce) község mellett vonult fel a Krupinica (Korpona) patak völgyében. Az augusztus 10-i első összecsapások még keresztény sikereket és kiegyenlített harcot hoztak, ám a nehéztüzérség hatástalansága és a bátor Dezsőfi Ferenc elvesztése már jelezte a másnapi tragédiát.

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Történelem: A mezei hadrend és a tüzérségi korlátok

Kérdés:
Hogyan épült fel a keresztény sereg menet- és csatarendje a palásti mezőn, és miért bizonyult hatástalannak a nehézkes tüzérség a nyitó ütközetben?

Irodalom: A kronológia szerepe és a gyászdal motívuma

Kérdés:
Miért fontos a pontos időpont (Szent Lőrinc napja) megjelölése Tinódi elbeszélésében, és hogyan jelenik meg a bajtársi gyász motívuma Dezsőfi Ferenc halálakor?

Kreatív: A huszárok diadala a palásti mezőn

Feladat:
Képzeljétek el a pillanatot a palásti mező hátvédjében, amikor a 600 magyar huszár hirtelen megfordul, és elsöprő rohammal veri vissza az őket bekeríteni akaró török lovasságot.
Írjátok le 3 mondatban, hogyan változik meg a harctér hangulata!

3. RÉSZ
(65–96. sor)

ÖRDÖG MÁTYÁS VESZÖDELME

Tinódi Lantos Sebestyén

Példa Válasz:

Történelem:

A keresztény haderő a korabeli európai elvek szerinti, kombinált fegyvernemi hadrendben vonult fel. A sereg élén és hátvédjében a mozgékony magyar huszárok (500, illetve 600 lovas) biztosították a terepet, míg a menetoszlop magvát a zárt alakzatban harcoló, nehézfegyverzetű német zsoldos gyalogság (landsknechtek) és a nagy létszámú olasz egységek adták. A sereg védelmét a Zólyomból hozatott nehézágyúk és a szekerek közé helyezett 7 tarack alkotta.
Bár a német tüzérek a Szent Lőrinc-napi roham során hevesen lövöldöztek a tarackokból, a tüzérség hatástalannak bizonyult. A korabeli ágyúk lassú újratöltési ideje és pontatlansága miatt képtelenek voltak megfékezni a laza, nyitott alakzatban rohamozó, gyorsan manőverező török lovasságot, így a tüzérségi fölény nem hozott érdemi katonai hasznot.

Irodalom:

Tinódi Sebestyén krónikás énekeiben az időpontok pontos rögzítése (mint például „az Szent Lőrinc napján reggel") a történeti hitelesség megerősítését szolgálja. Az olvasó vagy hallgató számára ez kiemeli, hogy nem egy kitalált mesét, hanem egy valós, napra pontosan dokumentált történelmi tragédiát ismer meg.
Dezsőfi Ferenc kapitány bukásakor Tinódi a bajtársi gyász motívumát építi be a szövegbe. Ahelyett, hogy csupán statisztikai adatként kezelné a veszteséget, részletesen leírja a mentési kísérletet („két ló köszt ő magát elvivék") és a vitéz haláltusáját. A „Sok jámbor megbáná ez vitéznek halálát" sorral a krónikás a sereg kollektív fájdalmát fejezi ki, amellyel a hős tiszteletére egy mini gyászdalt (siratót) ágyaz be a harci cselekmények sűrűjébe.

Kreatív:

A lesben álló török lovasok magabiztos előrenyomulását hirtelen a megforduló magyar huszárok dühödt csatakiáltása és a kiegyenesített kopják félelmetes robaja törte meg. A csatatér addigi feszült várakozását egy szempillantás alatt váltotta fel a menekülő törökök pánikszerű kiáltozása és a vágtató lovak patáitól felvert sűrű porfelhő. Amikor a magyar vitézek a magasba emelték a levágott ellenséges fejet és a megláncolt foglyot, a keresztény táborban eluralkodott az első győzelem mámorító, büszke és harcias önbizalma.

Készült a KKPGroup zenés narrációs sorozatához.